

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Regina Raudik

ÕPINGUTE KATKESTAMISE PÕHJUSED KUTSEKOO LIS NING
SEKKUMISVÕIMALUSED TUGISPETSIALISTIDE HINNANGUL TARTU
KUTSEHARIDUSKESKUSE NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: hariduskorralduse lektor Karmen Trasberg

Tartu 2020

Resümee

Õpingute katkestamise põhjused kutsekoolis ning sekkumisvõimalused tugispetsialistide hinnangul Tartu Kutsehariduskeskuse näitel

Mõistmaks kutsehariduses õpingute katkestamist, on oluline uurida, millised põhjused mõjutavad õpilasi koolist lahkuma ja õpinguid pooleli jätma ning kuidas saaksid tugispetsialistid seda ennetada. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on kutseõpingute katkestamise põhjused Tartu Kutsehariduskeskuses tugispetsialistide arvates ja milliste meetmete abil saavad kooli tugispetsialistid katkestamisi vähendada. Töö teoreetilises osas anti ülevaade erinevatest õpingute katkestamiste põhjustest ning tugispetsialistide võimalikest toetusmeetmetest. Uurimistöö oli kvalitatiivne uurimus, mille käigus koguti andmeid poolstruktureeritud intervjuu abil kuuelt kutsekooli tugikeskuse töötajalt. Andmeanalüüs toimus kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodil. Uurimise tulemusel selgus, et tugispetsialistide arvates on katkestamiste põhjusteks erialavaliku ebaõnnestumine, õpilaste tervislik seisund ning varasemaste õpingutega tekkinud õpiharjumused. Parimad toetusmeetmed on õpilasest lähtuvad – nõustamine ja vestlemine, individuaalsed õppetööd puudutavad tegevusplaanid.

Märksõnad: kutseõpe, tugimeetmed, tugispetsialistid, õpingute katkestamine

Abstract

Reasons for discontinuing studies at a vocational school and the possibility for intervention according to the support specialists at the Tartu Vocational Centre.

In order to understand discontinuing vocational education it is important to research the reasons why students decide to leave and drop out of their studies as well as how support specialists are able to prevent this. The aim of the Bachelor's thesis is to identify the reasons behind discontinuing studies according to the knowledge of the support specialists at the Tartu Vocational Centre and what methods could the support specialists use in order to reduce drop-outs. The theoretical part of the work gives an overview of the different reasons for dropping out of studies and possible support measures of support specialists. The research is presented as a qualitative study, the data was collected by a semi-structured interview with six support centre's workers at a vocational school. Data was analysed by the method of qualitative inductive content analysis. The results of the research shows that the support specialists believe the reasons behind discontinuing studies are the failure of choosing suitable course of studies, health conditions of the students and different study habits that have developed during previous studies. The best support measures are student-based - counseling and communication, individual action plans for teaching.

Keywords: vocational training, support measures, support specialists, discontinuing

Sisukord

Sissejuhatus	5
1 Teoreetiline ülevaade	6
1.1 Õpingute katkestamise põhjused kutsehariduses	7
1.2 Tugispetsialistide töö ja nende sekkumisvõimalused	10
2 Metoodika	12
2.1 Valim	12
2.2 Andmekogumine	13
2.3 Andmeanalüüs	15
3 Tulemused	16
3.1 Õpingute katkestamise põhjused	16
3.1.1 Õppetööga seotud põhjused	17
3.1.2 Karjääriplaneerimine	18
3.1.3 Tervisega seotud põhjused	19
3.1.4 Perekondlikud ja majanduslikud probleemid	19
3.2 Tugimeetmete rakendamine, õpilaste toetamine	20
3.2.1 Õpilane - olukorra tajumine, pöördumine tugikeskusesse	21
3.2.2 Esmased tegevused	21
3.2.3 Toimivad meetodid ja planeeritavad tegevused	22
3.2.4 Probleemkohad hetkel tugimeetmetes	22
4 Arutelu	23
4.1 Töö piirangud ja praktiline väärtus	26
Tänuõnad	27
Autorsuse kinnitus	27
Kasutatud kirjandus	28
Lisa 1. Kirjavahetus Tartu Kutsehariduskeskusega	31
Lisa 2. Intervjuu kava	32
Lisa 3. Uurijapäeviku väljavõtted	34
Lisa 4. Väljavõte QCAmapist	35
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	36

Sissejuhatus

Varasemad uurijad on leidnud, et õpingute katkestamise põhjuseid ei ole lihtne välja selgitada ning enamasti pole õpingute pooleli jätmisel ühte kindlat põhjust, vaid see on tingitud erinevate tegurite koostoimest (Elffers, 2012; Haaristo & Kirss, 2018). Espenberg, Beilman, Rahnu, Reincke ja Themas (2012) jõudsid oma uurimustöös järelduseni, et erinevate isiklike, sotsiaalmajanduslike, kooliga seotud või perekondlike probleemide põimumine võib viia õpingute katkestamiseni. Kooliga seotud põhjustena on välja toodud: madal tulemuslikkus, vähene õpimotivatsioon, halb koolikliima, halvad suhted kooli personali ja kaasõppuritega, puudumised õppetööst (Valk, 2016). Majanduslike põhjustena on välja toodud õppeasutuse kaugel asukoht ning sellega seoses tekkivad lisakulutused ja ühistranspordiga seotud probleemid (Valk, 2016). Ka kooli kõrvalt töötamine pole õpingutele enamasti soodus (Elffers, 2012). Õpilased omalt poolt on välja toonud kooli töötajate ebapiisava süüvümise nende probleemidesse ning negatiivse suhtumise. Kuna kutseõppes on kõrvuti eriala omandamine ja üldained, on eriti olulised ennetavad meetmed õpingute katkestamise vähendamiseks, ehk siis tuleks märgata varakult probleeme ning kiiresti neile reageerida, vältimaks õpingute katkestamise riski (Haaristo & Kirss, 2018).

Kutsehariduse kõiki õppevorme hõlmav statistika õpingute katkestamise kohta ei näita langustrendi: aastal 2017 oli väljalangenute osakaal 23,9% kutseõppuritest, aastal 2018 on osakaaluks 25% (Kutseõppesest väljalangenud..., 2020; Kutseõppe omandamine ..., 2020). Kutseõppe vilistlased on teinud etteheiteid vähesele karjääriplaneerimist puudutava info jagamisele (Valk, 2016) ning Cedefop (2016) rõhutab sama probleemi – senine vähene karjääriinõustamine kutsekoolides. Espenberg jt (2012) on oma töös järeldanud, et eriala sobimatuses tingitud probleeme aitaks lahendada põhikoolides karjääriplaneerimise tugevdamine ning kutsekoolis tuleks esimesel aastal keskenduda üldainetele koos erialade tutvustamisega. Haridustee jätkamist soodustavad paindlikemate õppekavade ja teoreetiliste asemel praktiliste õppekogemuste pakkumine (Cedefop, 2016).

Tartu Kutsehariduskeskuse põhimääruses on kirjas, et kool peab tagama õpilastele tugiteenuste ja tervishoiuteenuste kättesaadavuse (Tartu Kutsehariduskeskuse põhimäärus, 2019). Üheks strateegiliseks eesmärgiks Tartu Kutsehariduskeskuse arengukavas on kutseõpe, mis arvestab õppija huvisid, võimalusi, vajadusi, individuaalsust. Saavutamaks õppe katkestamise vähenemist on vajalik pidev õppe katkestamist põhjustavate ja õpet takistavate probleemide seire ja minimaliseerimine (Tartu Kutsehariduskeskuse ..., 2019). Kooli tugikeskuses on õpilastel võimalik pöörduda mitmete spetsialistide poole saamaks nõustamist

majanduslikes ja tervislikes probleemides, abi murede puhul õppetöös või isiklikus elus, karjääriabi (Tugikeskus, s.a.). Lisaks on Tartu Kutsehariduskeskuses käivitatud Kutsevaliku õpe, mis on suunatud varasemalt õpingud katkestanud või erialavalikus ja edasiõppimises kahtlevatele noortele (Kutsevaliku õpe, 2019). Tugispetsialistide olulisus seisneb õpilasest lähtuvate meetodite kasutamises - et arendada õpilase positiivset minapilti ja õpingute rolli selle sees – individuaalsete õppekavade koostamised, *coaching*, nõustamised (Haaristo & Kirss, 2018).

Eelnevast lähtuvalt on uurimisprobleemiks, millised on sagedasemad põhjused kutsekoolides õpingute katkestamisel ning kuidas saab tugimeeskond enam toetada katkestamisriskis õpilasi. Uurimistöö läbiviimiseks valiti Tartu Kutsehariduskeskus, mis asub maakonnakeskuses, ühtlasi ka ühes Eesti suurematest linnadest, samal ajal olles ka suure õpilaste koguarvuga kool. Nimetatud kutsekool on heaks koostööpartneriks Tartu Ülikoolile, pakkudes peamist praktikabaasi kutseõpetaja õppekaval õppivatele tudengitele. Tartu Kutsehariduskeskuses käivitatud Kutsevaliku õpe aitab õpilastel oma erialavalikus selgusele jõuda ja on üheks ennetavaks meetodiks õpingute katkestamisel. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on kutseõpingute katkestamise põhjused Tartu Kutsehariduskeskuses tugispetsialistide arvates ja milliste meetmete abil saavad kooli tugispetsialistid katkestamisi vähendada.

1 Teoreetiline ülevaade

Kutseharidusse edasi õppima suunduvad põhikooli- või gümnaasiumilõpetajad, ka teistes vanusegruppides olevad tulevased kutsehariduse omandajad peavad arvestama, et koos üldainetega tuleb omandada ka erialased oskused. Eriala omandamine võib olla õpilastele mitmel põhjusel keerukas ning viia õpingute katkestamiseni.

„Kutseharidus on teatud erialal töötamiseks, teatud kutse saamiseks, teatud ametikohale kandideerimiseks või selle säilitamiseks vajalike teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide süsteem, mille omandamine ja täiendamine loob eeldused tulemusrikkaks professionaalseks tegevuseks“ (Eesti Vabariigi haridusseadus, 2018, para 12). Erinevates allikates on kasutusel mõisted õpingute katkestamine ja väljalangevus nii ühtses kui ka eraldi tähenduses. Õpingute katkestamine, väljalangus – enne vastava tasemehariduse omandamist koolis õppimise katkestamine (Haridussõnastik, s.a.). Jaggo (2019) aga toob oma uurimistöös katkestamise kõrval väljalangemise eraldi välja – need on õpilased, kes on katkestanud õpingud ning ei ole tasemehariduses jätkanud õpinguid aasta jooksul. Omakorda

Kallip ja Heidmets (2017) toovad välja oma arutelus, keda peetakse haridussüsteemist varakult lahkunud isikuteks – siia loetakse kuni 24aastased noored, kelle haridustee piirneb vaid mõne klassi pikkuse haridusteedega, õpingud on katkenud keskkooli viimases klassis, kes õppisid kutsekoolis või üldhariduskoolis.

Antud töös keskendutakse õpingute katkestamiste põhjustele kutsehariduses ning tugispetsialistide võimalustele õpingute katkestamiste vähendamiseks. Järgnevatel alapeatükkides on toodud välja teoreetiline ülevaade katkestamiste põhjustest ja tugispetsialistide tööst ja sekkumisvõimalustest kutsekoolis.

1.1 Õpingute katkestamise põhjused kutsehariduses

Kutseõppes õppivad õpilased on teel iseseisvasse ellu ning koos sellega kaasneb mitmeid probleeme – kuidas ühendada iseseisev elu ja koolis õppimine, kuidas saavutada majanduslik iseseisvus. Alapeatükis on toodud ülevaade erinevatest õpingute katkestamise põhjustest ja nende vahelistest seostest.

Peamise probleemina on kutseõppeasutuste töötajad nimetanud vähest õpimotivatsiooni õpilastel, järgnevalt on nimetatud veel õppurite õpiraskused ning sellest tulenev õppetööst mahajäämus, ebapiisavad üldoskused ning suur roll on ka pere huvi ja toetuse puudumisel (Haaristo & Kirss, 2018). Motivatsioon koosneb motiividest, mis on hüpoteetilised põhjused, mida kasutatakse selgitamiseks, miks inimesed teevad seda, mida nad teevad (Brophy, 2004). Uurimistööga seoses vajab selgitust ka õpimotivatsiooni mõiste. Õpilaste motivatsioon põhineb õpilaste subjektiivsetel kogemustel, mis on seotud nende võimega õppida ja põhjustel, miks nad soovivad õppida (Brophy, 2004). Tulevikuvõimaluste, vajalike õpioskuste puudumine, passiivne suhtumine haridusse või õppimisse laiemalt, kutsevaliku langetamise oskus või suunamine teatud valiku kasuks on ühed raskustest, millega seisavad silmitsi kutsehariduse õpilased (Cedefop, 2016; Valk, 2016).

Olulist rolli mängivad ka õpiharjumused ja näiteks õpitulemused reaalinimestes või õppetulemused üldiselt õpilase eelmises koolis. Varasemalt negatiivse õpikogemuse ja kehvade õppetulemustega õpilased ei näe kutseõppes positiivset perspektiivi, õpingute katkestamise tõenäosus sõltub ka põhikooli lõpetamise keskmisest hindest - mida madalam, seda suurem katkestamise oht (Cedefop, 2016; Valk, 2016). Sama väidavad Korhonen, Linnanmäki ja Aunio (2014) põhikooli lõpetajate seas läbi viidud uurimuses, et haridustee katkestamise oht oli õpilaste seas, kellel olid madalamad tulemused matemaatikas ja lugemisraskused, kõrge ja keskmise edukusega rühmades oli väljalangemise oht kõige

väiksem. Valk (2016) tõi välja, et õpingute poolelijätmisel kutseõppes on otsene seos põhikooli õppeedukusega, kuna põhikooli lõpetajatest umbes 27 protsenti astub kutseõppesse ning keskmise hinde põhjal otsustades on tegu nõrgemate õpilastega. Sama kinnitasid Reiska (2018) intervjueeritavad, et edasiõppimise valikuid on piiranud ja suunanud kutseõppe kasuks põhikoolis olnud kehvad õppetulemused. Siinkohal toob Cedefop (2016) välja, et alahinnatakse kutsealade tehnilist keerukust matemaatika, füüsika või teaduse vallas, noortel puuduvad teadmised ja valmisolek töötingimuste osas, puudub selge arusaamine, millised töökohad antud erialal on.

Majanduslikud raskused perekonnas või soov olla majanduslikult sõltumatu panevad õpilased sageli valiku ette, kas jätkata õpinguid või siirduda tööturule. Kutseõppes leidub õpilasi, kes ootavad kohustusliku koolikohustuse täitmise lõpuni jäävat aega ning Cedefop (2016) uurimuses on selliseks näiteks Taani noored, kes erialast ei hooli, kuid soovivad saada rahalist toetust. Õpilase rasedus, vanemlikud vastutused põhjustavad tõenäoliselt õpingute katkemise, ka üksikvanema poolt kasvatatud õpilasel on oht õpingute pooleli jätmiseks (Elffers, 2012), sest keeruline on ühendada õppimist, iseseisvat elu, töötamist ja laste kasvatamist (Reiska, 2018). Nii Valk (2016) kui Reiska (2018) on välja toonud majanduslike ja sotsiaalsete põhjustena kooli kaugema asukoha ning sellega seotud lisakulud ja sõltuvus ühistranspordist. Hariduse omandamise jätkamine majandusliku-perekondliku põhjuse osas sõltub laste saamisest ja suuremaks kasvamisest, majandusliku olukorra stabiliseerumisest (Cedefop, 2016; Reiska, 2018). Õpingutele mõjub negatiivselt samal ajal töötamine, kuna rohkem kui 15 tundi nädalas töötavad õpilased kontakteerusid õpetajatega vähem ja polnud akadeemiliselt nii võimekad (Elffers, 2012). Sotsiaaldemograafiline taust on üks enamnimetatud põhjustest õpingute katkestamisel, kuna sisserändaja või etnilise vähemuse taustaga noortel võivad näiteks olla mõned varasemad akadeemilised ebaõnnestumised, mis on seotud keeleoskuse taseme kui varase algharidusega (Cedefop, 2016; Elffers, 2012). Oluline roll on vanematel, kes püüavad lastele samuti sisendada negatiivset kuvandit kutseharidusest ning suunata neid üldhariduse suunas, kuigi laste jaoks ei ole see edasiviiv valik. Nii mõjub akadeemilise ebaedu pärast üldharidusest kutseõppesse suundumine ebaõnnestumisena (Cedefop, 2016). Puudulike teadmistega koolisüsteemist, edasistest võimalustest ja vähem haritud vanemate lapsed tunnevad õppimise suhtes vähem vanemlikku toetust ja kogevad rohkem negatiivset koolikogemust, on lisaks suunatud väiksemate tööleidmise võimalustega erialade suunas (Cedefop, 2016; Elffers, 2012).

Praktikakohtade ebapiisavus mõjub halvasti kutsehariduse õpilaste motivatsioonile, kuna võidakse olla sunnitud omandama eriala, mis ei vasta nende püüdlustele (Cedefop, 2016). See võib viia hiljem hoopis probleemideni tööturul. 18-30 aastaseid noori küsitlenud Reiska (2018) kriteeriumiteks olid töötus, osaline tööaeg või mitteametlik töötamine. Reiska (2018) varasemalt õpingud katkestanud uuritavad on soovinud jätkata oma haridusteed, kuid endiselt lükkavad õppima asumise edasi tulevikku, mil ollakse kindlad oma erialavalikus. Ka Valk (2016) toob välja vilistlaste etteheited karjääriplaneerimise ja tugivõrgustiku nõrkuste ning vähese karjääriplaneerimise info kohta eelnevatel haridustasanditel. Seda kinnitab ka Cedefopi (2016) uuring, et enamusel 15-16aastastel noortel puudub tulevikust selge visioon, erialast valikut pole tehtud ning stereotüüpne või ebamäärane ettekujutus kutsealast seab vastuollu nende ootused ja tegelikkuse.

Katkestamised on tavaliselt tingitud probleemse olukorra halvenemisest, mille juured tuleb leida üldisematest ja personaalsetest konfliktidest, mida sageli raskendavad nii õpilaste kui õpetajate puudulikud suhtlemisoskused (Frey, Balzer, & Ruppert, 2014). Koolist tööle asumise raskused võivad olla mõjutuseks, miks alustatakse kuritegelikku käitumist (Åslund *et al.*, 2018). Õppetöö võlgnevustega või narkootikumide kasutavad õpilased on samuti sotsiaalselt ja akadeemiliselt vähem võimekad (Elffers, 2012). Markina ja Žarkovski (2014) tööst võib lugeda, et õpilaste madalamal õppeedukusel on seos õigusrikkumiste varem alustamisega ning võib jätkuda edaspidi kriminaalse käitumisega, loobumine kriminaalsest käitumisviisist on samas seotud kõrgemate akadeemiliste õnnestumistega. Kuritegevusel on palju negatiivseid välismõjusid, haridusel sotsiaalse tegurina võib olla kuritegevust vähendav mõju (Åslund *et al.*, 2018). Akadeemilise edukuse langus, põhjuseeta puudumised – selliste õpilaste hulgas tarvitatakse sagedamini alkoholi, narkootikumide, rohkem on igapäevaseid suitsetajaid (Vorobjov & Salekešin, 2016). Praktikabaasis tuleb noortel vanuses 15-16 vastu võtta töökeskkonna reeglid ning järgida käitumisviise ja norme – täpsus, distsipliin, suhtlemine, poiste puhul on mõju avaldajateks intelligentsus ja probleemid keskendumisega, mis võivad viia õigusrikkumiseni (Cedefop, 2016; Markina & Žarkovski, 2014). Vorobjov ja Salekešin (2016) tegid varasemaid uuringuid võrreldes järelduse, et õpilaste seas on vähenenud õhtuti koos sõpradega väljas käimine või jalutamine ostukeskustes, tänavatel, avalikes kohtades. Seega pühenduti rohkem kodule või õpingutele. Rohkem vaba aega väljas veetnud õpilaste seas oli ka sagedamini alkoholi või narkootiliste ainete tarvitamist ning igapäevaseid suitsetajaid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et teekond õpingute katkestamiseni võib alata juba eelmises koolis ning katkestamiste põhjused on kombineeritud mitmetest erinevatest teguritest. Nii on tihedas seoses õpiharjumused, motivatsioon ja õppetulemused, millele viimasel ajal avaldavad mõju ka erialavaliku raskused. Õpilaste kooliväline aeg võib olla seotud erinevate sõltuvuste keskel olekuga, suuremas osas siiski perekondlike või majanduslike probleemide lahendamisega, töö käimisega.

1.2 Tugispetsialiste töö ja nende sekkumisvõimalused

Õpingute katkestamise ennetamisel ja vähendamisel on oluline roll kutsekoolis töötavatel tugispetsialistidel. Sõltuvalt koolist võivad nendeks olla karjäärinõustajad, eri- ja sotsiaalpedagoogid, psühholoogid, kes vastavalt oma pädevustele ja võimalustele õpilasi probleemide lahendamisel aitavad.

Üha rohkem hakatakse teadvustama õpilaste vähest teadlikkust erinevatest karjäärivõimalustest, mis on üheks õpingute katkestamiste põhjustest, siis tuleks toetada neid karjäärivalikute tegemisel (Haaristo & Kirss, 2018). Õppijate jaoks on oluline omandada laia valikut üldisi oskusi ja kutsealaseid teadmisi, sest võimalus liikuda erinevate kutsealade ja ka töandjate vahel on tugevaks motiveerivaks teguriks kutseõppe lõpetamiseks (Frey *et al.*, 2014). Edukaks sekkumismeetmeks on kindlasti õpilastele antav võimalus erinevate erialadega tutvumiseks, mis annaks neile piisavalt informatsiooni langetamaks erialane valik (Espenberg, 2012; Haaristo & Kirss, 2018), selle meetme edukas näide on Kutsevaliku õpe Tartu KHKs (Kutsevaliku õpe, 2019). Eelaasta eesmärgiks kutseõppes on õpilaste järele aitamine üldainetes, kus neil olid kehvad tulemused ning informeerida neid erialade sisuga, mis aitaks edaspidi langetada õigema otsuse ühe või teise ameti kasuks (Espenberg, 2012). Umbes 5 kuu pikkune õpe on õpilase vajadustele sobivaks kohandatud ning erialadest ülevaade saadakse peamiselt praktiliste tegevuste kaudu, samuti pakutakse tasandusõpet üldainetes (Kutsevaliku õpe, 2019). Õppe lõpus on osalejad veendunud oma tugevate külgede osas ning omavad ülevaadet edasiste valikuvõimaluste osas, samuti teadmised osalemiseks aktiivselt ühiskonnaelus ja kooliväliste tegevuste osas (Kutsevaliku õpe, 2019; Tugikeksus, s.a.). Kaasa aitaks õpilastele tööhõiveteenuste pakkumine, toetussüsteem, mis aitaks leida nii praktikakohad kui ka hilisemad töökohad kohalikus piirkonnas (Cerde-Navarro, Sureda-Negre & Comas-Forgas, 2017). Karjääriplaneerimise ja töökasvatuse mõttes on tulemuslik koostöö võimalike tulevaste töandjatega, kuna see aitaks samuti vältida ebasobiva eriala kasuks valiku langetamist (Espenberg, 2012). Võimalus liikuda edasi teisele erialale ja kogeda

seeläbi edukust ning mitte kaotada ka õpitud aastaid – oleks oluline just katkestamisohus õpilasele. Näiteks arenenud majandusega Saksamaal on oluline roll kvaliteetsel teabel erinevate ametite kohta (Cedefop, 2016) ja tööturu vajadusi tutvustavatel kutseõppe programmidel (Frey *et al.*, 2014).

Oluline roll on õppija motivatsiooni tõstmisel ning julgustamisel võtma vastutust enda käekäigu eest. Tulevikuplaanide uurimine ning erinevad tugimeetmed nõustamise ja *coachingu*, grupivestluste näol aitaksid tõsta oluliselt õppuri enesekindlust (Haaristo & Kirss, 2018). Vaikuseminutid tähendavad meelerahu ja tähelepanu harjutusi, et märgata endas toimuvat ja ümbritsevat paremini, lisaks aitavad rahulikumalt ja positiivsemalt hakkama saada tänapäeva infoühiskonnas (Vaikuseminutid, s.a.), ka kooli infokeskkonnas ja õpingutega toimetulekuks. Õpilastele individuaalse toe pakkumine ning õppetöös individuaalse õppekava koostamine muudab õppimise paindlikumaks ning vähendab väljakukkumise riski (Cerde-Navarro *et al.*, 2017). Tulemuslikud lähenemised on just õppija eripärasid arvestavad – koostatakse õppeõlgade järele vastamise plaan või vajab õpilane hoopis individuaalset õppekava, samuti abi majanduslike raskuste puhul (Haaristo & Kirss, 2018). Oluline on, et ärevushäiretega õppija kogeks edu, mis läbi hakkaks ta endasse uskuma ning tunneks oma õpitemuste ja pingutuse seost ning sellega saavutatud rahulolu (Kongi *et al.*, 2012).

Haaristo ja Kirss (2018) mainivad oma töös ära ka kohanemiskasvatused, mida seni pole eelnevates töödes nii konkreetselt välja toodud. Kohanemisprobleemid võivad olla seotud näiteks väikesest koolist suurde tulekuga või õpilase tervisliku seisundiga. Tundeelu- ja käitumishäired, mille hulgas on ka näiteks ärevushäired ja depressioon, on õppijale endale suureks stressiallikaks, kuid ka teda ümbritsevate inimeste jaoks (Kongi *et al.*, 2012). Sel puhul aitab õpilast koostöö tugispetsialistidega. On vaja luua ja arendada positiivseid suhteid õpilaste ja õpetajate ja ka vanemate vahel (Cerde-Navarro *et al.*, 2017). Ärevushäired või depressioon avaldavad suurt negatiivset mõju õpilase akadeemilistele tulemustele, mis omakorda viivad probleemideni õppimisega ja meeleolu langemiseni (Kongi *et al.*, 2012). Eelnevad negatiivsed kogemused õpetajatega võivad olla üheks põhjuseks, miks on väga oluline saavutada nõustamisprotsessis usalduslik suhe (Haaristo & Kirss, 2018). Spetsialistid annavad õpilasele nõu ja soovitusi, kuidas oma seisundiga toime tulla. Vaikusminutite harjutuste abil on võimalik arendada tähelepanu- ja keskendumisvõimet, mis on oluline igal alal, ning harjutused aitavad õppida toimetulekut ärevuse ja rahutusega (Vaikuseminutid, s.a.). Tugivõrgustik koolis koos tiheda infovahetuse ning kiire reageerimisega on samuti väga tulemuslik, kui tegevused on läbimõeldud ja vastutus jaotatud ning õpilased ja õpetajad

teavad, millal ja kuhu on vaja pöörduda abi saamiseks (Haaristo & Kirss, 2018). Abiõpetajate ja tugiisikute puudus annab eriliselt tunda suurte rühmade puhul, eriti praktilise õppe läbiviimisel (Espenberg, 2012). Väga oluline roll on rühmajuhatajal, kes tavaliselt märkab esimesena problemaatilist õppurit ning alustab vajalikku tegevust – nõustab, vajadusel kaasab juhtumisse õpetajaid või tugispetsialiste (Haaristo & Kirss, 2018).

Kokkuvõtvalt on alapeatükis välja toodud erinevaid võimalikke lahendusi katkestamiste vähendamiseks: esmakursuslastele suurema tähelepanu pööramine, õpperühmade väiksem koosseis, erinevad rahalised toetused, grupivestlused ja nõustamised, tugiisikute kaasamine, karjäärinõustamise tõhustamine ja võrgustikutöö teiste koolidega.

Seega eelnevalt tulenevalt on oluline välja selgitada, millised on sagedasemad kutseõpingute katkestamise põhjused kutseõppeasutustes ja milliste meetmete abil saavad koolides olemasolevad tugispetsialistid katkestamisi vähendada. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on kutseõpingute katkestamise põhjused Tartu Kutsehariduskeskuses tugispetsialistide arvates ja milliste meetmete abil saavad kooli tugispetsialistid katkestamisi vähendada. Vastavalt eesmärgile on töös püstitatud kaks uurimisküsimust:

1. Millised on õpingute katkestamise peamised põhjused kutseõppes tugispetsialistide arvates?
2. Milliseid sekkumisvõimalusi ja toetusprogramme näevad tugispetsialistid katkestamisohus õpilaste toetamiseks?

2 Metoodika

Uurimistöö läbiviimiseks on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Nimetatud uurimisviis võimaldab koguda isikupäraseid andmeid ja tõlgendusi uuritavatelt, mis on ka üks kvalitatiivse sisuanalüüsi tugevustest - uuritavate viis mõista maailma ning nende tõlgenduste uurimine (Kalmus, Masso, & Linno, 2015). Uurimismetoodika valik tulenes sellest, et sooviti teada saada just tugispetsialistide arvamusi ja tõlgendusi kutseõppijate õpingute katkestamise põhjustest.

2.1 Valim

Töös on kasutatud mugavusvalimit. Mugavusvalimi põhimõte on koondada valimisse uuritavad, keda on lihtne saada uurimusse osalema (Rämmer, 2014). Antud juhul on selleks

autorile lähedalasuva Tartu Kutsehariduskeskuse tugikeskuse spetsialistid. Valimi moodustamise aluseks oli uuritavate töötamine Tartu Kutsehariduskeskuse tugikeskuses. Uurimistöö eetika seisukohalt oli oluline saada luba kooli nime kasutamiseks antud uurimistöös. Selleks pöördui 3.ndal märtsil 2020 Tartu Kutsehariduskeskuse direktori poole elektronkirja vahendusel ning saadi luba kooli juhtkonnalt. Ekraanitõmmis kirjavahetusest on nähtav Lisa 1. Kirjavahetus Tartu Kutsehariduskeskusega. Seejärel pöördui tugikeskuse juhi ja spetsialistide poole kirjalikus vormis, elektronkirjade vahendusel, kasutades selleks kooli tugikeskust tutvustavalt veebilehelt leitud kontakte.

Uurimuses osalemise kutse saadeti seitsmele tugikeskuse töötajale, neist kuus olid nõus uurimuses osalema. Kõik uuritavad olid naissoost, nende nimed on uurimistöö eetikast lähtuvalt asendatud pseudonüümidega ning täpset tugikeskuses töötatud aega ei ole välja toodud. Allpool on koostatud ülevaatlik tabel (Tabel 1) uurimuses osalejatest.

Tabel 1. Ülevaade uurimuses osalejatest

Pseudonüüm	Tugikeskuses töötatud aeg
Kaisa	1-3 aastat
Katrin	Üle 10 aasta
Kerli	Üle 10 aasta
Kristi	6-9 aastat
Küllike	1-3 aastat
Kätlin	Üle 10 aasta

2.2 Andmekogumine

Andmete kasutamiseks on kasutatud poolstruktureeritud intervjuud. Selle meetodi eeliseks on võimalus küsida küsimusi erinevas järjekorras ning vajadusel küsida täpsustavaid lisaküsimusi (Lepik *et al.*, 2014). Antud töö raames võimaldab poolstruktureeritud intervjuu koguda eesmärgist lähtuvalt vajalikke arvamusi ja hinnanguid.

Intervjuu kava on koostatud toetudes uurimisküsimustele ja uurimistöö jaoks kogutud teoreetilistele materjalidele. Küsimused on jagatud kolme teemaplokki, mis võimaldab intervjuu läbiviimisele paremini keskenduda ning on intervjuueeritavale paremini jälgitav, kuna iga plokk käsitleb ühte uurimisküsimust ehk teemat (Lepik *et al.*, 2014). Instrumendi valiidsuse suurendamiseks saadeti küsimused ülelugemiseks juhendajale ja andmeanalüüsi kaaskodeerijaks palutud isikule. Sellega taheti kindlustada küsimuste üheselt mõistetavus ja uurimisküsimustele vastavus. Intervjuu kava arusaadavuse ja sobivuse kontrollimiseks ning

intervjuu läbiviimise kogemuse saamiseks viidi läbi ühe valimisse kuulunud uuritavaga prooviintervjuu. Peale intervjuud tehti intervjuu kavas kohandusi, mis ei muutnud oluliselt kavas olevaid küsimusi, seega loeti prooviintervjuul saadud vastused tulemuste hulka.

Esimese teemaploki moodustasid üldandmed uuritavate kohta: tugispetsialistina töötatud aeg ja Tartu Kutsehariduskeskuse tugikeskuses töötamise aeg. Teise teemaploki küsimused põhinesid käesoleva töö esimesel uurimisküsimusel – õpingute katkestamise põhjused. Kokku oli seitse põhiküsimust teises teemaplokis. Uuritavatelt oodati näiteid põhjustest, millega nemad oma tugikeskuses töötatud aja jooksul on kokku puutunud. Näiteks olid intervjuu küsimusteks – „Milliste probleemidega Teie poole kõige rohkem pöörduakse?“ ja „Millised põhjused sageli kaasnevad?“. Kolmas küsimuste plokk oli koostatud antud töö teise uurimisküsimuse põhjal – milliseid sekkumisvõimalusi tugispetsialistid ise näevad. Kolmandas teemaplokis oli samuti seitse põhiküsimust. Uuritavatelt oodati näiteid kasutatud sekkumisvõimalustest ning mida neil on kavas edaspidi kasutada, mis annavad parimaid tulemusi. Näiteks küsiti uuritavatelt „Milline senine sekkumis-/toetusvõimalus on Teie arvates kõige tulemuslikum olnud?“. Intervjuu kava on esitatud Lisa 2. Intervjuu kava.

Enne prooviintervjuud katsetas autor kodustes tingimustes ja muudes keskkondades (kohvik, koosolekusaal) erinevaid nutiseadmeid, et veenduda kasutatava seadme töökindluses ja -võimekuses, valides välja sobivaima ja puhtaima helikvaliteediga seadme. Prooviintervjuu läbiviimisel selgus, et intervjuu kava on sobiv intervjuude läbiviimiseks. Muudatusi oli vaja teha minimaalselt. Näiteks küsimuse „Millist uut meetodit või programmi plaanite KHKs kasutusele võtta õpilaste toetamiseks?“ asemel küsiti vastaja kogemustest lähtuvalt „Millise meetodi kasutuselevõttust Te unistaksite?“. Intervjuude alguses tutvustas autor end ja oma uurimistöö eesmärgi. Kõigilt intervjuueritavatelt küsiti luba vestluse salvestamiseks ning kinnitati isikutega seotud andmete konfidentsiaalsuse tagamine. Uurimistulemused esitatakse anonüümselt ja kokkuvõtetena, tsitaatide juures on esitatud pseudonüümid. Intervjuu ajal tegi autor märkmeid, et mitte unustada täpsustavaid küsimusi ning hiljem üles tähendada tekkinud mõtted ja emotsioonid. Uurijapäevikusse tehti sissekanded iga intervjuu kohta – toimumise aeg ja koht, emotsioonid ja tunded, tekkinud mõtted, intervjuud häirivad asjaolud. Uurijapäevikut pidas autor vajalikuks, et suurendada uurimistöö usaldusväärsust. Sissekannete tegemine aitas paremini meeles pidada intervjuude läbiviimisega seotud nüansse ja tekkinud mõtteid. Uurijapäeviku väljavõtted on esitatud Lisa 3. Uurijapäeviku väljavõtted.

Intervjuude ajaline kestus oli keskmiselt 45 minutit, lühim intervjuu kestis 26 minutit, pikim üks tund ja 13 minutit. Kolm intervjuud toimusid Tartu Kutsehariduskeskuse ruumides

intervjuueritavatega kohtudes, riigis kehtestatud eriolukorra tõttu toimus üks Skype video teel, üks Skype telefonivestlusena ning üks tavalise telefonivestlusena. Andemete kogumine telefoniintervjuul on ka antud töö piiranguks, kuna visuaalse kontakti puudumisel võivad kogutud andmed olla moonutatud või osaliselt kaotsi läinud (Novick, 2008). Seega keskendus autor ainult kuuldule ja intervjuueritava hääle erinevatele nüanssidele. Samas võivad intervjuueritavad end telefoniintervjuu ajal vabamalt tunda ja põhjalikumaid vastuseid anda, seega pole tõendatud andmete kadumine või moonutamine (Novick, 2008). Intervjuud toimusid ajavahemikul 06. märts 2020 – 20. märts 2020.

Intervjuueritavatele selgitati vestluse lõpus veel kord intervjuu salvestamise vajalikkust ning salvestiste kasutamist ainult käesoleva uurimistöö raames, samuti pakuti võimalust tutvuda käesoleva uurimistöö lõpptulemustega. Uurimistulemuste usaldusväärsuse tagamiseks saadeti uuritavatele enda poolt antud vastuste transkriptsioonid tutvumiseks ja täiendamiseks. Keegi uurimuses osalenutest ei soovinud täiendusi teha.

2.3 Andmeanalüüs

Lähtuvalt uurimisküsimustest kasutati andmete analüüsiks induktiivset sisuanalüüsi. Induktiivse lähenemise puhul otsitakse uurimisküsimustele vastuseid kogutud andmete seest leitud teemade põhjal vältides eelnevalt kindlaks määratud kategooriaid (Kalmus *et al.*, 2015), kuna ka antud töös otsiti vastuseid kogutud arvamuste ja hinnangute seest.

Esmalt kasutati andmete transkribeerimiseks MS Word ja VLC media playeri programme. VLC meedia player võimaldab salvestusi korduvalt kuulata. Salvestusi kuulati üle vähemalt kolm korda ning võrreldi kirjalike tulemustega. Keskmiselt kulus intervjuu täies mahus transkribeerimiseks kuus tundi ning tulemuste maht oli keskmiselt kümme lehekülge, kirjastiilis Times New Roman, fondi suuruseks 12 ja reavaheks 1,5. Transkribeeritud tulemuste kogumaht oli 60 lehekülge. Uuritavatele saadeti transkriptsioonid tutvumiseks ja täiendamiseks uurimistöö reliaabluse suurendamiseks. Edasi andmete analüüsiks kasutati QCMap programmi. Koodide tuletamiseks loeti teksti ning märgiti uurimisküsimustest tulenevalt olulised laused või lõigud teksti sees. Näiteks „*eriala sobimatus*“ koodina võttis kokku intervjuus pikemalt lahti selgitatud raskused eriala omandamisel. Kodeeritud tulemused kategoriseeriti - sarnasemad jagati esmalt väiksematesse alagruppidesse, seejärel vastavalt tekkinud gruppidele loodi neid ühendavad alakategooriad. Näiteks moodustasid alakategooria „*tervislikud põhjused*“ erinevad tervislikku ja emotsionaalset seisundit

käsitlevad põhjused – ärevushäired, uneprobleemid, depressioon. Näited QCAmapi abil kodeerimisest on toodud Lisa 4. Väljavõte QCAmapist.

Peale korduvat transkriptsioonide lugemist ja kodeerimist kasutati kaaskodeerija abi, kes võrdles etteantud koodiraamatu abil kahte intervjuud. Toimus arutelu kaaskodeerija ja juhendajaga kategooriate nimetamise ning transkriptsioonide tõlgendamise üle. Uurijapäeviku sissekandeid ning transkriptsioone loeti kuu aega hiljem uuesti tagamaks kodeerijasisene kooskõla.

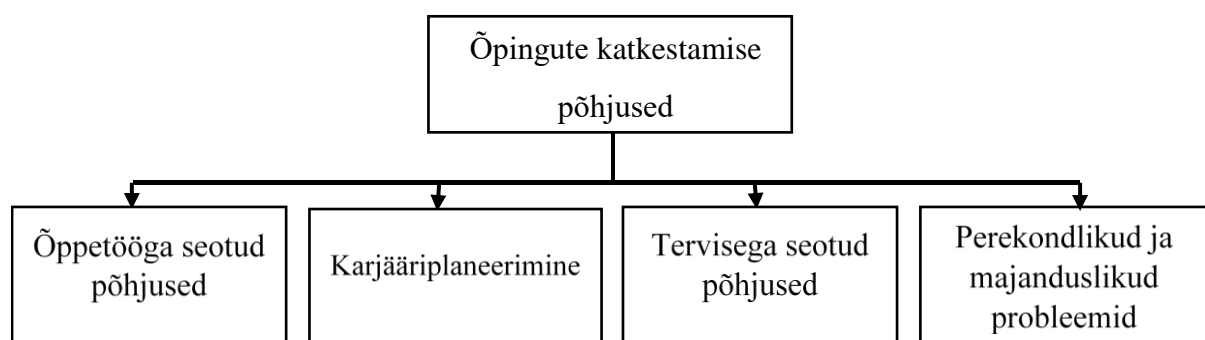
Tulemused esitatakse uurimusküsimustele vastates, kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus moodustatud peakategooriate kaupa.

3 Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on kutseõpingute katkestamise põhjused Tartu Kutsehariduskeskuses tugispetsialistide arvates ja milliste meetmete abil saavad kooli tugispetsialistid katkestamisi vähendada. Järgnevas peatükis on tulemused vastavalt uurimisküsimustele jagatud kahte peakategooriasse. Mõlema kategooria tulemused on esitatud alakategooriate järgi. Tulemuste illustreerimiseks on kasutatud tsitaate intervjuudest.

3.1 Õpingute katkestamise põhjused

Sageli on intervjuueritavate sõnul katkestamine tingitud erinevate põhjuste kombinatsioonist, mitte ühest-kahest kindlast põhjusest. Esimese uurimisküsimuse „Millised on õpingute katkestamise peamised põhjused kutseõppes tugispetsialistide arvates?“ andmeid analüüsides moodustus neli alakategooriat. Need moodustati õppetööga seotud, karjääriplaneerimist, tervislikke ning majandus-perekondlikke probleeme puudutavate põhjuste alusel. Allpool on näitliku joonisena (Joonis 1.) välja toodud esimese peakategooria jagunemine.

Joonis 1. Esimese uurimisküsimuse põhjal moodustunud peakategooria ja alakategooriad.

3.1.1 Õppetööga seotud põhjused

Siia alakategooriasse on intervjueeritavate vastuste põhjal koondatud kõik andmed, mis puudutavad õppetööd nii kutsekoolis kui eelnevas koolis. Puudumised teoreetilistest ja praktilistest tundidest ning vähesed õpioskused tekitavad spetsialistide hinnangul kutseõppuritele edaspidi koolis suuri raskusi. Kuna ka kohanemiskõpingused on tihedalt seotud õppetööga, on see põhjus samuti siia kategooriasse liigitatud.

Eelmisest koolist ületulek ja suure kooliga kohanemine võib tugispetsialistide sõnul olla mõne noore jaoks väga suur või lausa ületamatu probleem. Harjuda tuleb uue koolikorralduse, uute klassikaaslaste ja üldiselt kutseõpingutega.

Tean, et isegi gümnaasiumid mõtlevad kohanemiskursuste peale kümnendas klassis, et meil on kindlasti sellest puudu. (...) Et hästi oluline on õpilase edasisel käekäigul, et kuidas alguses see kooli sulandumine ja kohandumine, selle grupiga ja kõik see nagu toimima hakkab (Kristi).

Mõningatel juhtudel ei taha õpilane ka kohanemiskõpingusi tunnistada või ei teadvusta enda jaoks seda kui probleemi. Kohanemisel on oluline roll ka keelebarjääril.

Kellel on eesti keelega probleemid, mõned mured või kui eesti keele mitte väga hea oskus on põhjuseks probleemi tekkimisele (Kaisa).

Kas kohanemiskõpingustest või mõnel muul põhjusel koolist puudumised tekitavad õppevõlgasid. Intervjuudes toodi välja, et kutseõpingutes on oluliselt raskemate tagajärgedega praktilistest tundidest või ettevõttepraktikatest puudumine. Praktilisi töid on väga raske järele vastata või ei ole see sageli üldse võimalik.

Kui ettevõttepraktika jääb võlga. (...) Sest selle järgi tegemiseks ei ole tegelikult inimesel sisuliselt aega (Kätlin).

Tugispetsialistide sõnul ei kao kuhugi eelmises koolis olnud probleemid, mõnel juhul võivad need kutsekoolis isegi võimenduda. Näiteks lihtsustatud õppekaval (LÕK) õppinud õpilane vajab ka edaspidi toetamist. Õppima õppimine – paljudel õpilastel on ka see oskus omandamata ning seega puudub õpingutes järjepidevus ja oskus pingutada.

Siis kui nad on aru saanud näiteks sellest nii-öelda LÕK õppekavast, et meil on ka võimalik lihtsustatult mingeid aineid teha, siis tulevad räägivad sellest, et neil ei ole põhikoolis mõnes aines väga kergelt läinud (Kerli).

Väga palju mõjutab eriti põhikoolist saabunud õpilasi nende eelnev koolikogemus – kas see on olnud positiivne või negatiivne. Sellega on omakorda tihedalt seotud ka motivatsiooni olemasolu, õpiharjumused, üldainete omandamine.

Varasemalt olnud hästi negatiivne koolikogemus ja väga paljud, kes on jõudnud minu juurde - siis neil pigem on (Küllike).

Lootus alustada uuesti nn „valgelt lehelt“ ei ole spetsialistide sõnul väga kaua kestev seisund õpilastel. Kohanemisprobleemide, esimeste raskuste ja võlgnevuste tekkimisel õppeainetes hakkab kaduma ka õpimotivatsioon. Seejärel hakkavad ka suhted koolis halvenema nii klassikaaslaste kui ka teiste kooli töötajatega, õpetajate poolt tekivad negatiivsed hoiakud õpilase suhtes.

3.1.2 Karjääriplaneerimine

Intervjuudest ilmnes, et erialavalik ja karjääriplaneerimine on väga suurt kaalu omav põhjus õpingute katkestamises. Otsused ühe või teise ameti kasuks on tehtud vanemate sunnil, teadmatusel eriala tegelikust sisust, hetkeemotsiooni ajel, tegelikku huvi ühe või teise ameti vastu pole. Tihti puudub ka arusaam, et mõne eriala juures on vaja väga tugevaid üldainete oskusi. Näitena toodi välja, et IT-erialadele õppima asuvatele noortele meeldib küll väga arvutitega seonduv, kuid hiljem selgub, et nõrkade matemaatiliste oskuste tõttu ei saa nad osades erialastes ainetes hakkama.

Eriala mittedobimine on praegu võibolla kõige suurema kaaluga (Katrin).

Ühe uuritava sõnul selgub, et vesteldes koolist lahkujatega ja uurides nende poolt välja toodud õpingute katkestamise põhjusi, siis enammainitud põhjus on eriala sobimatus enda jaoks.

Ühesõnaga, suures plaanis see ebakindlus, kas see eriala, mida ma õpin, on õige või mitte, on üks põhjus (Kätlin).

Küll aga ei saa uurimuses osaleja sõnul võtta kutseõpingute katkestamist vale eriala valiku pärast alati negatiivse nähtusena. Arusaamine valitud eriala sobimatuses enda võimete või üldiselt meeldivuse tõttu võib tähendada õpilase jaoks hoopis olulist arengut.

Üks asi on, et ma katkestan sellepärast, et ma sain aru, et see eriala mulle ei sobi, et see on väga nagu positiivne asi. Ehk et ma sain aru, et see ei ole minu valdkond, et ma tulen ja hakkam midagi muud õppima, et see ei ole kindlasti kuidagi selline katkestamine, mis halb on. Et ikkagi katkestamisel ja katkestamisel on ka vahe (Kristi).

Õpilane leiab enda jaoks olulise valdkonna ning asub uut eriala õppima, mis talle tõepoolest meeldib.

3.1.3 Tervisega seotud põhjused

Oluline mõjutaja koolis on õpilase emotsionaalne seisund. Intervjuudes toodi välja mitmeid meeleolu ja käitumist mõjutavaid põhjuseid – ärevushäired, depressioon, erinevad sõltuvused, ka unehäired. Ärevushäiretega või depressiooni põdevatel õpilastel on suures keskkonnas ja rohkearvulises klassikoosseisus raske hakkama saada. Niisiis eelistavad nad kooli mitte tulla või on koolitulekuks tõsiselt võimetud.

Kuna ärevushäirega õppijaid on üsna palju, siis loomulikult on nendele suur keskkond raske. Samuti näiteks aktiivsus- ja tähelepanuhäirega õpilased – samamoodi suured klassid – neil on ka väga raske (Kerli).

Unehäired on tihti seotud ka enesedistsipliiniga – õpilane peab ühiselamus elades olema iseseisev, puudub vanemate toetus ja järelevalve. Teismelistel esineb ka suhteprobleeme, mis mõnikord võivad õpimotivatsiooni ja koolis käimist oluliselt mõjutada.

Võib-olla kõige levinumad probleemid meil siin – üks on unehäire või probleemid unega. Need, kes näiteks ühikas elavad - vanemad hommikuti enam ei ärata, ise ei oska - ja siis magavadki. Pool ühikat magab - selle asemel, et tundi tulla (Kaisa).

Suhteprobleemide seas ei toonud intervjuueeritavad välja ainult teismeeale omaseid suhete purunemisi, vaid ka vägivaldset lähisuhet. Vägivald, alkoholi või narkootikumide tarvitamine ja nendest tekkinud terviseprobleemid on ärevushäirete kõrval olulisel kohal.

3.1.4 Perekondlikud ja majanduslikud probleemid

Intervjuudest selgub, kui kooliga kohanemine ja õpiharjumused võivad mõjutada rohkem esmakursuslasi, siis perekondlikud ja majandusliku olukorra probleemid puudutavad kõiki

erinevatel tasemetel õppivaid erinevates vanuserühmades olevaid õpilasi. Perekond võib tähendada õpilase vanemaid või hoopis õpilase enda peret. Sageli on õpingutest loobunud, kuna enda või pere ülalpidamiseks on vaja tööl käia, kuid tekivad raskused pereelu, töötamise ja kooliskäimise ühendamisel.

Majanduslik olukord ka. Mul on praegu üks poiss, kes lihtsalt – elus olemiseks on vaja tööl käia ja sealt tulevad puudumised (Kerli).

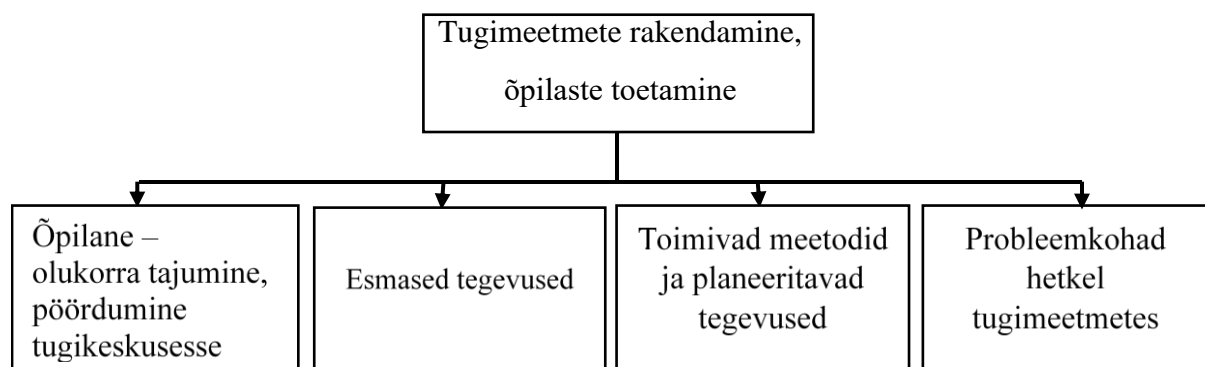
Oluline koht on ka perepoolel toetusel või selle puudumisel õpilasele. Tekkinud probleemide lahendamisel on oluline roll ka perekonnal.

Perekonnas on üldiselt probleeme (Küllike).

Perekondlikud ja majanduslikud probleemid on sageli omavahel väga tihedalt seotud. Õpilane ei saa koolis käimiseks pere poolt moraalselt toetust või puuduvad materiaalsed võimalused selleks. Koolis tekkinud probleemide lahendamisel on oluline ka perekonna poolne toetus, kuid intervjuueeritavate sõnul mõne juhtumi puhul puudub see täielikult.

3.2 Tugimeetmete rakendamine, õpilaste toetamine

Teise uurimisküsimuse „Milliseid sekkumisvõimalusi ja toetusprogramme näevad tugispetsialistid katkestamisohus õpilaste toetamiseks?“ andmeid analüüsid moodustus neli alakategooriat. Õpilaste paremaks toetamiseks ja abistamiseks on kindlasti oluline õpilase enda poolt olukorra teadvustamine ja abi saamiseks tugikeskusesse pöördumine. Sellest lähtuvalt saab tugikeskuse spetsialist planeerida esmaseid tegevusi. Intervjuueeritavad töid välja juba toimivad või planeeritavad tegevused või programmid, mis aitaksid õpingute katkestamist vähendada. Neljanda alakategooria moodustasid tugispetsialistide poolt välja toodud probleemkohad, mille lahendamise vajadust nad veel näevad. Järgnev joonis (Joonis 2) näitab teise uurimisküsimuse põhjal moodustunud peakategooriat ja alakategooriaid.

Joonis 2. Teise uurimisküsimuse põhjal moodustunud peakategooria ja alakategooriad.

3.2.1 Õpilane - olukorra tajumine, pöördumine tugikeskusesse

Intervjuudes selgus, et õpilased pöörduvad tugikeskusesse ise üsna vähe. Kes ise tulevad oma probleemidest või rõõmudest rääkima, on ka veidi enesekindlamad. Õnneks on isepöördumiste arv tugispetsialistide sõnul hakanud tõusma. Väga suur osa pöördumistest toimub kursusejuhataja toel või algatusel.

Kõige tihedamini kindlasti kursusejuhatajad, kes märkavad, et probleem on olemas ja siis suunavad tugikeskusesse. Kas ise toovad õpilase kohale või paluvad minul kontakti võtta (Kaisa).

Tihti sõltub õpilase tugikeskusesse suunamine sellest, kes esimesena probleemi märkab. Nii on suunajateks olnud aineõpetajad, õpilaskodu töötajad kui ka lapsevanemad ise. Tugikeskuse töötajad püüavad pidevalt jälgida tundides ja õppetöös toimuvat. Tekkinud usalduslik suhe abi saanud õpilase ja tugikeskuse töötaja vahel aitab tugikeskusesse tee leida ka teistel õpilastel.

Teised õpilased on ka nii-öelda kaasa toonud kellegi. Õpilaste puhul pigem suunavad need, kes on juba minu juures käinud ja siis võtavad kellegi veel kaasa (Küllike).

Intervjueeritavad tõdesid, et õpilased sageli ise oma olukorra tõsidusest aru ei saagi. Suur osa õppuritest, kellel on õppevõlgnevused või muud probleemid tekkinud, usuvad, et kõik on kiiresti ja lihtsalt lahendatav ja et neil on kõik kontrolli all. Veidi vähem on neid õpilasi, kes vajavad juhendamist, kuidas oma probleeme lahendada hakata, millest alustada – näiteks, millised tööd on esitamata, kelle poole pöörduda materiaalse abi saamiseks.

3.2.2 Esmased tegevused

Tugikeskuse kokkuvõttev seisukoht on, et õpilast aitab esimesena see, kelle juurde ta satub. Tõhus meetod intervjueeritavate sõnul on eelinfo vaatamine, mis on kogutud sisseastumisel ankeetide ja vestluste abil, sageli jätkub võrgustikutöö eelneva kooliga. Esimene tegevus õpilasega koos on vestlemine, et aru saada õpilase hetkeseisundist ja tema tegelikest probleemidest.

Jah, kindlasti vestlus, kindlasti selline usaldusliku suhte loomine, jõustamine, inimese tundma õppimine. (...) Me kindlasti ei hakka vahest üldse esimesel korral igasuguste tegemata töödega või et nendeni üldse ei liigu veel (Kristi).

Usaldusliku suhte loomine võtab sageli aega ning on juhtumeid, kui alustada tuleb õpilase emotsionaalse seisundi tasakaalustamisest. Vestluste käigus on selgunud, et lisaks

hetkemurele on abivajajal ka varjatud probleemid, millega on vaja tegeleda. Õppuri olukorra kaardistamise ja tegevusplaani koostamiseni jõutakse hiljem.

3.2.3 Toimivad meetodid ja planeeritavad tegevused

Põhiline toimiv meetod on uuritavate sõnul vestlus, nõustamine. On õpilasi, kes vajavad juhendamist, kuidas suhelda õpetajate ja vanematega, kuidas väljendada oma emotsioone. Alustatud on grupinõustamiste ehk toetusgruppidega, võrgustiku loomisega, mille tugevaks küljeks on vastutuse jagamine. Kutsevaliku õpe on abiks just neile, kes on ebakindlad eriala valikus.

Siis võrgustiku puhul sa saad hajutada seda vastutust. Et iseenda terveks jäämiseks on võrgustikutöö kindlasti tõhusam (Kerli).

Plaanis on alustada valikkursuse raames õpilasi toetava mindfulness metoodikaga. Samuti on koolis olemas Vaikuseminutite väljaõppega spetsialist. Intervjueeritavad leiavad, et tugigruppide loomine ja teraapiale sarnane sekkumine aitaks õpilastel rohkem endasse vaadata ja oma võimalikest probleemidest rohkem rääkida.

3.2.4 Probleemkohad hetkel tugimeetmetes

Kõige suurem probleem on intervjueeritavate sõnul õpilaste suur koguarv ja tugispetsialistide ebapiisavus. Leiti, et samal ajal, kui tegeletakse ühtede õpilaste kriitilise olukorraga, süvenevad teiste õpilaste probleemid, mida saanuks varasema sekkumise abil vältida.

Kindlasti tugispetsialiste on meil liiga vähe selle õpilaste arvu peale. Me praktiliselt väga vähe jõuame tundidesse (Kristi).

Puudust tuntakse intervjueeritavate sõnul tugiisikutest, kes oleks nii individuaalselt õpilasele toeks kui ka grupile üldiselt. Samas ei jätku materiaalseid vahendeid nende palkamiseks ning puuduvad ka inimesed, kes pakutud tasu eest oleksid nõus seda tööd tegema. Tööjõu ja rahaliste vahendite puudus on ühed põhilised murekohad tugispetsialistide arvates. Koostöö tõhustamise vajadus ja vajalikud oskused selleks – vajalikud oleksid selle teemalised koolitused.

Ühe sellise juhtumi peale – kui palju me ressursi vajame – ja kui meil on nii palju neid... Inimeste puudus ja raha puudus alati, see on võtmeküsimus haridussüsteemis üleüldse (Kaisa).

Ühe uurimuses osaleja sõnul on õpilaste hulgas endiselt negatiivsed hoiakud tugispetsialistide suhtes. Põhjuseks võivad olla nii ühiskonnas levinud eelarvamused kui ka

varasem koolikogemus – kui sotsiaalpedagoog oli võrreldav politseinikuga või psühholoogile räägitu oli hiljem kõigile teada.

4 Arutelu

Uurimused on näidanud (Elffers, 2012; Espenberg et al., 2012; Haaristo & Kirss, 2018), et õpingute katkestamiste põhjused on kombinatsioon erinevatest põhjustest. Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised on kutseõpingute katkestamise põhjused Tartu Kutsehariduskeskuses tugispetsialistide arvates ja milliste meetmete abil saavad kooli tugispetsialistid katkestamisi vähendada.

Käesoleva uurimistöo esimene uurimisküsimus on „Millised on õpingute katkestamise peamised põhjused kutseõppes tugispetsialistide arvates?“, mille tulemusel soovis töö autor leida Tartu Kutsehariduskeskuses enamlevinud põhjuseid õpingute katkestamisel. Kogutud andmete analüüs on toodud järgnevas arutelus. Uurimuse tulemuste põhjal selgus, et Tartu Kutsehariduskeskuse õpilaste poolt välja toodud õpingute katkestamiste põhjustest suurima osakaaluga on vale eriala valik. Kutsevaliku langetamise raskusi on oma uurimustes maininud ka Cedefop (2016) ja Haaristo ja Kirss (2018). Vähesetest karjääriplaneerimise oskuste teadvustamisest on oma uurimuses lähemalt rääkinud Cedefop (2016). Uurimuses osalenud töid välja, et noortel puudub sageli reaalne ettekujutus valitud eriala tegelikust olemusest ja milliseid üldainete häid oskusi oleks tarvis. Sama toob välja ka Valk (2016) koostatud uurimus, kus märgitakse, et noortel puudub valmisolek töötingimuste osas ning alahinnatakse kutseala keerukust näiteks reaalainete vallas. Seetõttu on oluline jätkata noortele võimalikult tõhusat ülevaate andmist karjääri võimalustest. On huvitav vastuolu Haaristo ja Kirss (2018) erinevaid kutsekoole hõlmavate uurimistulemustega, kus enamasti toodi välja kooli töötajate poolt katkestamisohuna vähene motivatsioon, tervislikud põhjused, perekondlikud probleemid ja viimasena nimetati karjääri võimalustest vähest teadlikkust. Käesolevas uurimuses aga toodi just kõige suurema kaaluga põhjusena välja vale eriala valik ja karjääriplaneerimisega seonduvad raskused. Kuna intervjuudes selgus, et mõningad noored on eriala kasuks otsustanud näiteks lahtiste uste päeval tehtud tutvustava etenduse põhjal, on kindlasti vajalik õpilastele tuua näiteid antud eriala reaalsest tingimustest.

Väga oluline on õpilastel motivatsiooni olemasolu. Sama kinnitab oma uurimuses ka Cedefop (2016), et motivatsiooni võivad mõjutada paljud õppetööd puudutavad tegurid. Eelpool nimetatud karjääriplaneerimise raskused on käesolevas uurimuses osalenute sõnul kindlasti motivatsiooni languse põhjuseks. Kõikide uuritavate sõnul võib probleemide

alguseks olla suutmatust kohaneda kutseõpingutega. Saabumine väiksemast koolist, iseseisva õppimisoskuse puudumine, lisaks kaasnevad tervislikud probleemid – need on suures maakonna keskses asuvas koolis hakkama saamisel tõsist katsumust pakkuvad tegurid. Frey jt (2014) on oma teadustöös pannud rõhku heade suhete olulisusele koolikeskkonnas nii klassikaaslaste kui ka õpetajatega. Sama selgus ka antud uurimuses, et puudumised ja õppevõlgnevused võivad tekitada õpetajates õpilaste suhtes negatiivse hoiaku. Jätkates ühe uuritava mõtet, et kohanemiskursuste pakkumine esmakursuslastele oleks väga vajalik, mis aitaks neil õppekompleksides sisse elada ja õppida põhjalikumalt tundma kooli siseveebi, õppekeskkonda.

Oluline teema, millest uurimistöös osalejad rääkisid, on õpilastel esinevad erinevad emotsionaalse seisundi häired. Õpilastel esineb depressiooni, mille tõttu lõpuks õpilane ei soovi koolis käia. Ärevushäiretega õpilastel on väga raske kohaneda ning suures keskkonnas end hästi tunda. Edukas toetamine on sellise õppija puhul suunamine oodatud tegevusele ning paindlikuma viisi leidmine ülesannete sooritamiseks (Kongi *et al.*, 2012). Kuna teismeliste tundeelu on nende endi jaoks veel keeruline iseseisvalt lahendada, pööratakse teine kord tugikeskusesse suhteprobleemide osas abi saamiseks. Samuti on õpingutele väga tugevat mõju avaldav tegur vägivaldne lähisuhe. Erinevad sõltuvused on uurimuses osalenud tugispetsialistide sõnul tänapäeva noorte elu igapäevaseks osaks. Vabal ajal alkoholi ja mõnuainete tarbimine mõjutab otseselt õppekvaliteeti. Seda kinnitasid ka Vorobjov ja Salekešin (2016), kes tõid välja kehvemate õppetulemuste ja puudumiste seose mõnuainete tarvitamisega ja ka igapäevase suitsetamisega. Sõltuvuse all peeti silmas käesoleva uurimuse intervjuudes ka arvutisõltuvust. Põhjuseks tõid uuritavad omalt poolt välja, et eriti ühiselamus elavate noorte puhul paistab see välja, kuna neil puudub enesedistsipliin ning vanemlik järelevalve. Sellest edasi võivad areneda unehäired, kuna õpilase normaalne päevarežiim ei ole enam paigas. Kuna erinevate väljakujunenud sõltuvuste ravi nõuab vastavat väljaõpet omavate spetsialistide abi, on kindlasti väga oluline jätkata ka kutsekoolis ennetavat teavitustöö tegemist. Teavitustöö nii alkoholi kui erinevate teiste mõnuainete kahjulikkusest organismile ja hilisemate võimalike tagajärgede kohta, kui ka juba tekkinud probleemide puhul abi saamise võimaluste kohta.

Varasemate uurimuste (Cedefop, 2016; Valk, 2016; Reiska, 2018) põhjal on selgunud, et perekondlikud ja majanduslikud põhjused võivad puudutada kõiki kutseõppe õpilasi. Omalt poolt tõid küsitletud välja, et mõned õpilased on olnud sunnitud tööle asuma, kuna näiteks kooli poolt taotletav toetus või pere majanduslik olukord ei võimalda neil ära elada. Elffers

(2012) töös välja toodud töö- ja koolielu ühendamise raskused toetavad tugispetsialistide öeldut. Õpilane, kes vajaks rohkem tähelepanu ning juhendamist õppetöös, viibib tegelikkuses rohkem tööl kui koolis. Kutseõppes on lahkunud ka need õpilased, kellel on endal pere ning näiteks laste eest hoolitsemine ei võimalda koolis enam käia. Koolis tekkinud probleemide lahendamisel on oluline pere toetus, kuid intervjueeritavad selgitasid, et osade juhtumite puhul ei ole õpilase perekonna poolt mingisugust huvi koolis toimuva vastu. Seega leiab töö autor, et oluline on jätkata vanematele suunatud infojagamise tegevusi ning võimalikult palju kaasata neid kutsekooli tegevustes, näiteks ka külalistena sobivates õppetöö tegevustes.

Kokkuvõtvalt võib esimese uurimisküsimuse põhjal öelda, et õpingute katkestamise põhjuste kombinatsioonid võivad olla väga mitmekesised. Seega on oluline leida parimaid lahendusi õpilaste jaoks eriala vahetamiseks karjääriplaneerimise mõttes, eriti kooli kõrvalt töötavate õpilaste jaoks. Nii säiliks õpilases motivatsioon õpinguid jätkata ning oleks võimalus ühildada töö ja kooli praktika sooritamine, jääks püsima ka sissetulek, mis võimaldab õpilasel materiaalselt paremini hakkama saada.

Teisele uurimisküsimusele „Milliseid sekkumisvõimalusi ja toetusprogramme näevad tugispetsialistid katkestamisohus õpilaste toetamiseks?“ sai autor samuti vastused. Selle kategooria moodustasid vastused, mis puudutasid õpilase teadlikkust oma olukorrast, tugispetsialistide esmaseid tegevusi õpilastega, kasutatavad ja uued plaanitavad tegevused kutsekoolis ning tugispetsialistide ootused.

Käesoleva uurimuse põhjal selgus, et õpilased suuremas osas ise oma olukorda väga hästi ei teadvusta, nende arvates ei ole olukord tõsine ja nad suudavad ise suurema vaevata õppevõlgnevused vastata ja praktilised tööd järele teha. Esimesteks märkajateks on kõige sagedamini kursusejuhatajad või aineõpetajad, mida kinnitasid ka Haaristo ja Kirss (2018). Tugispetsialistid tõid omalt poolt probleemina kohe välja, et kuigi nad üritavad teha järjepidevat seiret õppeinfo osas ja ise abivajajaid märgata, jõuavad nad realselt väga vähe tundidesse õpilastega kohtuma. Õpilastele vajaliku info jagamine tundides – kelle poole pöörduda ühe või teise probleemi osas abi saamiseks – aitab samuti mõningaid muresid ennetada.

Uurimuses osalenud tugikeskuse töötajate ühine ja kindel seisukoht on, et ükski õpilane ei tohi jääda ilma abita ning esimesena tegeleb õpilasega see, kelle juurde õpilane pöördub. Väga tõhus meetod on õpilasega vestlemine ja usaldusliku suhte loomine. Tugevdada tuleb probleemilahendusoskusi ning julgustada õpilasi silmitsi seisma oma isiklike probleemidega (Cerde-Navarro *et al.*, 2017). Sageli tunnevad intervjueeritavad, et õpilasel,

kellega vestlevad, on veel varjatud probleeme, milleni jõudmine võtab aega. Usaldusliku suhte saavutamisel ja probleemi kaardistamisel minnakse edasi koostatud tegevusplaani kohaselt.

Koolis on alustatud tugigruppide loomise ja grupinõustamistega. Võrgustiku loomine annab intervjuueritavate sõnul mitte ainult õpilastele tuge, vaid ka neile endile. Võrgustiku või juhtumikorralduse tugeva küljena toodi välja võimalus saada üksteiselt tuge, jagada vastutust ning kaasata erinevate oskustega tugispetsialiste vastavalt juhtumi eripärale. Õpilaste toetamiseks on plaanis alustada *mindfulness* valikkursust. Koolis on olemas ka Vaikuseminutite väljaõppega tugispetsialist. Olla kohal oma tegevuse juures ja oskus oma tähelepanu suunata – see kannab inglise keelsetes allikates *mindfulness* nimetust, mis on ikkagi analoogne Vaikuseminutite harjutustega (Vaikuseminutid, s.a.).

Espenberg (2012) on leidnud, et tugiisikute kaasamine võimaldaks õpilastel saada rohkem ja erikülgset abi, eriti esmakursuslastel. Sellega nõustuvad ka intervjueeritavad, et tugiisikud, kas individuaalselt õpilasele või tervele grupile, on väga tõhus ja vajalik meetod. Seniste kogemuste põhjal kinnitati, et grupi tugiisikust on kasu ka õpetajal, kellel on mõnes kriitilisemas olukorras tugiisiku näol lisatoetus klassiruumis. Kuna õpilaste koguarv kutseõppeasutuses on väga suur, siis on põhjendatud tugispetsialistide mure, et samal ajal süvenevad teiste õpilaste probleemid, kui nad esimeste katkestamisohus õppuritega tegelevad. Sotsiaalpedagoogide ja teiste tugispetsialistide juurde palkamise vajadus on olemas, kuid takerdub vajalike finantseeringute taha.

Kokkuvõtvalt võib autor teise uurimisküsimuse tulemuste põhjal öelda, et tugev vajadus on inimressursi järele, kuna õpilaste arv on olemasolevate tugispetsialistide jaoks liiga suur. Väga tõhusa meetodina oli kõigi poolt välja toodud vestlus ja nõustamine, mis oma olemuselt on ajakulukad ning omakorda sõltub ajakulu veel konkreetse juhtumi keerukusest. Seega on ka töö autori arvates põhjendatud tugikeskuse töötajate mure, et samal ajal jäävad märkamata teised abivajavad õpilased, kuni nad kriitilisemate juhtumitega tegelevad. Klasside tugiisikud oleksid kindlasti toeks ka õpetajatele ja olulisteks info edastajateks tugikeskuse ja teiste osapoolte vahel ning aitaksid seeläbi omalt poolt ennetada õpingute katkestamist.

4.1 Töö piirangud ja praktiline väärtus

Käesoleva uurimistöö praktiline väärtus uuritava kooli jaoks seisneb tugispetsialistide arvamuse kaardistamises, mis võimaldab kooli tugikeskusel otsida lahendusi õpingute katkestamisrisiki vähendamiseks. Töö tulemustega on võimalik tutvuda ka teistel

kutsekoolidel, kes otsivad lahendusi sarnastele probleemidele. Kuigi kvalitatiivse uurimuse tulemusi ei saa üldistada, võib probleemide tekke- ja lahendusmustrites olla sarnaseid ja ülekantavaid jooni.

Töö piiranguks on töö autori vähene kogemus intervjuude läbiviimisel, mille tõttu ei olnud võimalik saada nii mitmekülgseid vastuseid, kui kogenud intervjuueerijana. Samuti ei võimalda antud töö maht uurida katkestamiste põhjusi ja tugimeetmeid süvitsi, vaid piirduda tuleb tugispetsialistide arvamuste ja hinnangutega nende juhtumite põhjal, millega nad oma töös on kokku puutunud.

Edasistes uuringutes soovitab autor keskenduda neile kutseõppijatele, kes on osalenud tugigruppides või grupinõustamistel, et saada teada, millisel määral on tugispetsialistide nimetatud meetodid nende heaolu ja õpiedu parandanud. Samuti oleks oluline uurida kutsevaliku õppekaval õppinud õpilasi, millised on nende hinnangud kooli poolt pakutud tugimeetmetele.

Tänuõnad

Tänan Tartu Kutsehariduskeskuse kuut tugikeskuse töötajat, kes olid nõus osalema minu uurimistöös ning jagasid lahkelt oma kogemusi. Samuti tänan juhendajat, Karmen Trasberg'i, kannatlikkuse eest juhendamisel ning oma perekonda toetuse ja mõistuvuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Regina Raudik

/allkirjastatud digitaalselt/

25.05.2020

Kasutatud kirjandus

- Åslund, O., Grönqvist, H., Hall, C., & Vlachos, J. (2018). Education and criminal behavior: Insights from an expansion of upper secondary school. *Labour Economics*, 52, 178-192.
- Brophy, J. (2004). *Motivating students to learn* (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cedefop (2016). Leaving education early: Putting vocational education and training centre stage. Vol. 1: investigating causes and extent. Cedefop research paper, 57. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Külastatud aadressil http://www.cedefop.europa.eu/files/5557_en.pdf
- Cerda-Navarro, A., Sureda-Negre, J., & Comas-Forgas, R. (2017). Recommendations for confronting vocational education dropout: A literature review. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 9(1), 17.
- Eesti Vabariigi Haridusseadus (2018). *Riigi Teataja I 2018, 01, 02*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018004>
- Elffers, L. (2012). One foot out the school door? Interpreting the risk for dropout upon the transition to post-secondary vocational education. *British Journal of Sociology of Education*, 33(1), 41-61.
- Espenberg, K., Beilmann, M., Rahnu, M., Reincke, E., & Themás, E. (2012). *Õpingute katkestamise põhjused kutseõppes*. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE ja CPD OÜ, Tartu.
- Frey, A., Balzer, L., & Ruppert, J. J. (2014). Transferable competences of young people with a high dropout risk in vocational training in Germany. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(1), 119-134. Külastatud aadressil <https://link.springer.com/article/10.1007/s10775-013-9257-8>
- Haaristo, H-S., & Kirss, L. (2018). Eesti kutseõppeasutuste tügisüsteemide analüüs: olukorra kaardistus, võimalused ja väljakutsed tugisüsteemi rakendamisel katkestamise ennetusmeetmena. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Haridussõnastik (s.a.). Külastatud aadressil <https://www.eki.ee/dict/haridus/>
- Jaggo, I. (2019). *Ülevaade kutsehariduse katkestamisest 2005-2017*. Tartu: Haridus ja Teadusministeerium.

- Kallip, K., & Heidmets, M. (2017). Varakult haridussüsteemist lahkumine: trendid, mõjurid ja meetmed Eestis. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri. Estonian Journal of Education*, 5(2), 155-182.
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs. Tartu Ülikooli Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kongi, A., Heinmets, H., Täht, H., Binsol, H., Padu, L., & Teesal, L. (2012). Haridusliku erivajaduse märkamisest ja sekkumisest. Juhendmaterjal kutseõppeasutustele. Külastatud aadressil http://www.rak.edu.ee/public/documents/tugiteenused/HEV_markkamisest_ja_sekkumisest.pdf
- Korhonen, J., Linnanmäki, K., & Aunio, P. (2014). Learning difficulties, academic well-being and educational dropout: A person-centred approach. *Learning and individual differences*, 31, 1-10.
- Kutsehariduse omandamine soo, õppeliigi ja õppevormi järgi* (2020). Statistikaamet. Külastatud aadressil <https://www.stat.ee/>
- Kutseõppest väljalangenud õppeliigi ja õppevormi järgi* (2020). Statistikaamet. Külastatud aadressil <https://www.stat.ee/>
- Kutsevaliku õpe* (2019). Külastatud aadressil <https://khk.ee/oppetoo/kutsevaliku-aasta/>
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). *Intervjuu. Tartu Ülikooli sotsiaalse analüüsi meetodite ja metoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Markina, A., & Žarkovski, B. (2014). *Laste hälbiv käitumine Eestis*. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Novick, G. (2008). Is there a bias against telephone interviews in qualitative research? *Research in nursing & health*, 31(4), 391-398.
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodstamine. Tartu Ülikooli sotsiaalse analüüsi meetodite ja metoloogia õpibaas*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/valimid>
- Reiska, E. (2018). Noorte sotsiaalne tõrjutus. *RASI toimetised*, 3. Tallinn: Tallinna Ülikool. Külastatud aadressil https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/%C3%9CTI/RASI/2018_RASI%20toimetised%20nr%203_Noorte%20sotsiaalne%20%C3%B5rjutus_final.pdf

Tartu Kutsehariduskeskuse arengukava 2019-2023 (2019). Külastatud aadressil

<https://khk.ee/wp-content/uploads/Tartu-KHK-arengukava-2019-2023.pdf>

Tartu Kutsehariduskeskuse põhimäärus (2019). Külastatud aadressil

<https://khk.ee/uldinfo/dokumendid/pohimaarus/>

Tugikeskus (s.a.). Külastatud aadressil <https://khk.ee/koolielu/tugikeskus/>

Vaikuseminutid (s.a.). Külastatud aadressil <http://vaikuseminutid.ee>

Valk, A. (2016). *Madala haridustasemega noored*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Külastatud aadressil

https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusmin_madala_haridustasemega_noorte_os_akaal.pdf

Vorobjov, S., & Salekešin, M. (2016). *Uimastite tarvitamine koolinoorte seas-15-16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide kasutamine Eestis: Uuringu raport*. Tervise Arengu Instituut.

Lisa 1. Kirjavahetus Tartu Kutsehariduskeskusega

Olen Tartu Ülikooli kutseõpetaja õppekaval õppiv kolmanda kursuse tudeng Regina Raudik. Sooviksin kasutada oma bakalaureusetöö koostamisel Tartu Kutsehariduskeskuse tugikeskuses töötavate inimeste abi – osaleda anonüümsete intervjueeritavatena minu uurimistöös. Hetkel olen planeerinud töö pealkirjaks „Õpingute katkestamise põhjused kutsekoolis ning sekkumisvõimalused tugispetsialistide hinnangul Tartu Kutsehariduskeskuse näitel“. Ühtlasi sooviksin ka nõusolekut kooli nime kasutamiseks uurimistöös, kuid vajadusel muudan töö pealkirja. Lisasin manusesse ka intervjuukava. Soovi korral saadan töö uurimistulemused tutvumiseks.

Lugupidamisega

Regina Raudik

Raini Jõks

saajale mina ▾

4. märts 2020 10:40

Tere!

Luba olemas ja edu Teile uuringu läbiviimisel. Palun kindlasti töö tulemusi meile tutvustada.

Kõike head!

Lisa 2. Intervjuu kava

Tere!

Antud uurimuse eesmärk on välja selgitada, millistel põhjustel on õpilased õppetööst väljalangemise ohus või katkestavad kutsekoolis õppimise. Tugispetsialistide selgituste abil soovin välja selgitada, millised meetodid on seni kõige tõhusamalt toimunud ning mida sooviksid tugispetsialistid ise kasutada. Intervjuud on vabatahtlikud ja anonüümsed – kogutud andmeid kasutatakse vaid antud uurimistöö raames.

Uurimuse eesmärgist lähtuvalt on püstitatud järgnevad uurimisküsimused:

- Millistel põhjustel on tugispetsialistide hinnangul õpilased katkestanud õppimise kutseõppes?
- Milliseid sekkumisvõimalusi ja toetusprogramme näevad tugispetsialistid katkestamisohus õpilaste toetamiseks?

Üldandmed

1. Kui kaua olete oma erialal töötanud?
2. Kui kaua olete Tartu KHK/ kooli tugikeskuses töötanud?

Uurimisküsimus nr. 1

Millistel põhjustel on tugispetsialistide hinnangul õpilased katkestanud õppimise kutseõppes?

3. Milliste probleemidega Teie poole kõige rohkem pöördutakse?
4. Millised faktorid on Teie poolt nähtuna kõige sagedasemad õpingute katkestamise põhjused?
5. Millised põhjused sageli kaasnevad?
6. Kuidas Teie poole esmane pöördumine toimub?
 - Õpilane tuleb ise või suunab teda keegi? Kursusejuhataja, aineõpetaja?
7. Kuidas Teie hinnangul õpilase enda poolt välja toodud põhjus langeb kokku tema tegeliku olukorraga?
8. Kas olete avastanud, et õpilane hoopis valetab ja tegelik raskustesse langemise põhjus on miski muu?
 - Millised need põhjused on olnud?

9. Kui tõsisest õppes välja langemise ohus õpilased tavaliselt on olnud Teie poole pöördudes?

Uurimisküsimus nr. 2

Milliseid sekkumisvõimalusi ja toetusprogramme näevad tugispetsialistid katkestamisohus õpilaste toetamiseks?

10. Kuidas Te esmalt õpilast aitate?
- Millised on Teie esmased tegevused?
11. Milline senine sekkumis/toetusvõimalus on Teie arvates kõige tulemuslikum olnud?
- Miks see nii edukas on?
12. Olete mõne õpilase puhul proovinud katsetada uut meetodit, lähenemist?
- Milline see meetod oli?
13. Millist uut meetodit või programmi plaanite KHKs kasutusele võtta õpilaste toetamiseks?
- Mis on selle eelis võrreldes varasematega?
14. Kes aitaks kõige tõhusamalt seda plaani ellu viia?
- Millise asutuse või programmi abi oleks sel juhul vaja kaasata?
15. Millest Teie arvates on veel puudu õpilaste toetamise jaoks?
16. Kas soovite veel midagi selle teema kohta lisada, millest me ei ole praegu rääkinud?

Lisa 3. Uurijapäeviku väljavõtted

06.03.2020	<p>Lähem tegema prooviintervjuud.</p> <p>Väga ärev on olla, kuna ma pole ise veel üldse oma intervjuu küsimustiku sobivuse osas kindel.</p> <p>...</p> <p>Kõik läks suurepäraselt. Veendusin, et küsimustik üldjoontes sobib, mõned sarnasemad küsimused võin sobivusel üheks küsimuseks ümber muuta, mõnele küsimusele pean täpsustavaid kommentaare/laiendavaid küsimusi juurde küsima. Küsimusele „mida plaanite KHKs kasutusele võtta uue tugiprogrammina..“ lisan sõltuvalt vastajast alternatiivse variandi „mis oleks Teie unistus, et võiks kasutusele võtta“.</p> <p>Infot kogunes päris palju, intervjuu ajaks oli natuke üle poole tunni, kuid sain endale vajalikud vastused. Õhustik oli sõbralik ja mugav, intervjuueeritav oli omalt poolt väga toetav.</p>
	...
20.03.2020	<p>Viimane intervjuu. Hommikune aeg sai tühistatud uuritava ootamatute tööülesannete tõttu. Leppisime kokku mõned tunnid hiljem uuesti katsetada. Teeme vestluse Skype teel, kuid videoühendus ei toimunud. Intervjuueeritav on enne hoolikalt tutvunud minu küsimustega ning vastab tihti ka mitmele küsimusele korraga. Infot tuleb hästi palju nii et mul on veidi raskusi järje pidamisega ja täiendavate küsimuste küsimustega. Tõenäoliselt oleks vestlus võinud kesta üle tunni, kuid ajaliselt ei olnud intervjuueeritaval nii kaua võimalik vestelda.</p>
21.03.2020	<p>Kuulan intervjuude faile üle ja olen mures. Infot on väga palju. Kuigi leian vestlustest enda jaoks juba olulised pidepunktid, teemad, on siiski eesootav töö väga mahukas. Otsustan võtta päeva kuuldu üle mõtlemiseks ning seedimiseks. Tõsisemat tööd intervjuudega ei tee.</p>
	...
18.04.2020	<p>Kaaskodeerija luges läbi kahe intervjuu transkriptsioonid ning lisas omapoolsed kodeeringud. Oodatust läks lihtsamalt – ta leidis vähem märksõnu, kui mina QCAmapis töötades. Samuti kinnitas ta, et tema arvates on kõigile intervjuu küsimustele vastused saadud.</p>

Lisa 4. Väljavõte QC Amapist

Intervjuu Kerliga

tule teda naljalt ka siin. Võibolla tõesti väljaarvatud vaid juhul, kui minu maailma suurim unistus on saada näiteks automaatriks, et siis see motiveerib teda. Ja siis teine asi muidugi, mis on päris suur katkestamise põhjus on see nii-öelda „aga vanemad ju ütlesid, et ma pean õppima“. Näha on, et ta ise tegelikult ei ole sellest huvitatud, siis tehakse sageli sellise mõttekäigu juures vale eriala valik, mis ei ole nagu üldse õige. Sealt hakkab ka tegelikult kogu asi jälle jooksuma. Nad ei ole selliseks vanuseks ikkagi, ma isegi julgelt ütleks, et 90% ei tea, mis nad oma elult tahavad, eriti veel lausa kutset valida. Kui ma lihtsalt valin, et ma käin gümnaasiumis on üks asi, et ma õpin ära, aga siin me peame ka kohe kutse kõrvale võtma. Ja kui see nüüd on tõesti selliselt, et vanem on öelnud, et sa pead õppima, mul ükskõik mida, aga sa pead õppima. Tegelikult see ei toimi.

Ja noor ei kujuta ka ise veel ette päriselt, mis üks või teine kutse endast kujutab.

Täpselt! Sest see vanus – 15, 16, 17 – mis nad tulevad, eriti poisslaste puhul, see on veel selline ... neil on veel kõik chill. Ma ei mõtle, et peaks nüüd perele raha teenima hakkama. Kutse või erialavalik on ka katkestamise põhjusena päris suur.

Läheks siis edasi teise teema juurde – sekkumisvõimalused, toetusprogrammid – ehk siis kõik, mis katkestamisohus õpilase toetamiseks võimalik oleks. Kui õpilane tuleb Teie juurde, kuidas Te esmalt teda üldse aitate? Mida Te teete kõige pealt?

Intervjuu Kaisaga

ületamise oskus puudub. On vaja lihtsalt aidata seda esimest takistust ületada ja siis edasi läheb ise. Neid ka on.

Läheks siis teise teema juurde, mis sekkumisvõimalusi ja toetusprogramme üldse näete õpilaste toetamiseks. Niisiis, kui õpilane tuleb nüüd siia, Teie juurde, et kuidas Te esmalt aitate teda? Mis see esmane tegevus üldse on?

No esmane tegevus on vestlus ja nõustamine. Selline nõustamine, et kus nagu üldse mõista, kelle abi õpilane vajab. Kas tema vajab sotsiaalpedagoogi abi, kas tema vajab psühholoogi abi, kas tema vajab eripedagoogi abi või...

Esimesel kohtumisel, kui mina olen esimene spetsialist, kelle juurde ta suunatakse, on ka sõltuv, kelle poolt suunatud. Siis esimene – kaardistame, selgitame, mis mure on, miks ta on selles olukorras. Miks ta on üldse minu juurde sattunud. Nagu mina ka neile ütlen, et kui on midagi head jagada, tulge ka. Ma tahan mõnikord positiivseid uudiseid ka kuulata. Aga jah, esimesel kohtumisel, esimese meetmena on nõustamine, vestlused, et selgitada, mis tegelikult vaja on.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Regina Raudik

(sünnikuupäev: 21.04.1985)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õpingute katkestamise põhjused kutsekoolis ning sekkumisvõimalused tugispetsialistide hinnangul Tartu Kutsehariduskeskuse näitel “

Mille juhendaja on Karmen Trasberg,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 25.05.2020